

НІМЕЦЬКІ ЗООНІМИ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Вступ. Мова – це засіб спілкування між людьми. Тому необхідно вивчати та аналізувати кожен з її аспектів. Фразеологія - невід’ємна частина словникового складу мови. Без фразеології, за допомогою лише окремих слів було б важко, в деяких випадках навіть неможливо виразити все багатство відтінків думки людини. Фразеологія є відносно молодого галуззю мовознавства, яка активно розвивається. Тому деякі з її підрозділів і напрямків вивчені ще недостатньо.

Вивчення фразеологізмів є особливо важливим для розуміння іншомовних текстів. Семантика фразеологічного складу будь-якої мови зумовлюється спільністю людського мислення, а також взаємодією людей в суспільстві відтворює національно - культурну самобутність мовного колективу, тому важливо вивчати фразеологізми мови, яка вивчається для більш глибокого пізнання культури, ментальності народу.

Прислів’я, як особливий вид фразеологічних одиниць – це стійкі афористичні вислови, що у стислій, точній формі висловлюють думку про певні життєві явища, реалії дійсності, людські риси, вчинки у їх характерних і специфічних ознаках. Узяті з різних джерел народної словесності на основі безпосередніх спостережень над навколишнім життям, вони відзначаються влучністю вислову і загущеністю думки; увібравши світогляд народу і його багатовіковий досвід, становлять невід’ємний пласт народної філософії – скарбницю мудрості.

Мета роботи. Метою роботи є дослідження та комплексний аналіз фразеологічних одиниць, а саме зоонімів, німецької мови та їх еквівалентів в українській мові, що передбачає виконання ряду завдань: стислий розгляд понять фразеологія та фразеологічна одиниця, висвітлення їх особливостей та характеристик на основі праць провідних лінгвістів-фразеологів; дослідження та аналіз існуючих класифікацій фразеологізмів; розкриття структури та семантики прислів’їв; визначення типів еквіваленції німецьких зоонімів.

Матеріали і методи. Матеріалом дослідження слугували зібрані за допомогою методу суцільної вибірки прислів'я з німецько-українських та одномовних словників, збірників загальноновживаних прислів'їв та приказок у німецькій та українській мовах, наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних мовознавців а також дані тлумачних та етимологічних словників. Для досягнення мети роботи та сформульованих вище завдань були використані індуктивний та дедуктивний, описовий, методи, а також методи абстрагування, суцільної вибірки, структурного, компонентного та зіставного аналізу зібраних фразеологізмів з компонентом найменування тварин.

Результати і обговорення. Розглянувши ряд прислів'їв німецької мови, можна сказати, що за способом перекладу німецькі усталені вирази доцільно поділити на три умовні групи:

Першу групу складають німецькі прислів'я, що мають свій відповідник в українській мові. За структурою та за значенням вони повністю співпадають у мові оригіналу та в мові перекладу: *Arm wie eine Kirchenmaus.* - Бідний, як церковна миша

До другої групи належать прислів'я, які не мають прямого відповідника в українській мові. При перекладі таких сталих виразів їх зміст зберігається, але водночас змінюється образ: *Wie ein Schwein vor dem Uhrwerk stehen.* - Дивитися як баран на нові ворота.

Третя група представлена прислів'ями, які не мають вдалого українського відповідника і перекладати їх дослівно не можна, оскільки втрачається зміст виразу та багатство експресивної думки. Тут ми маємо справу з прислів'ями, в яких немає аналогів або, просто кажучи, відповідників. Часто такі прислів'я мають історичне або релігійне походження. При перекладі таких крилатих висловів застосовують буквальний (або описовий) переклад з метою спрощення сприйняття: *Den Wolf bei den Ohren packen.* - Битись, як риба об лід.

Якщо перекладається римоване прислів'я, то бажано зримувати слова, щоб було відчуття того, що це не просто набір слів, а якесь своєрідне прислів'я з іншої мови, яке читачеві чи слухачеві раніше не було відоме. Перекладач повинен на

свій розсуд та, виходячи з контексту, обрати кращий варіант. Коли маємо справу з третьою групою, то найважливіше передати зміст: *Auf der Reise ein guter Gefährt ist so gut wie ein Pferd.* - В дорозі гарний попутник так само важливий, як і добрий кінь.

Загалом, для всіх випадків перекладу прислів'їв головним є зберегти образність у перекладі, частіше за все при цьому зберігається жанрова адекватність. І неважливо, чи образність вихідного виразу відновлена чи вона заміненена, переклад повинен бути образним. Зрозуміло, що ця образність перекладу не повинна відрізнятись оригінальністю, неповторністю, носити відбиток індивідуального стилю автора.

Аналіз теоретичних та практичних досліджень дозволяє стверджувати, що прислів'я, які мають свій прямий відповідник в українській мові є найчисленніми у німецькій мові. Вони є відносно зрозумілими для тих, хто вивчає німецьку мову. Пошук відповідного українського еквіваленту у такому випадку не викликає жодних проблем.

Дослідивши, що німецькі прислів'я перекладаються на українську мову на основі так званих еквівалентів, з урахуванням лексичних особливостей цільової мови та мови джерела, розрізняють три типи еквіваленції: повна часткова та нульова.

Під абсолютною або повною еквіваленцією розуміють ідентичні паралелі між прислів'ями вихідної мови і мови яка досліджується. Наприклад: *Der Wolf frisst auch gezählte Schafe.* - Вовк і полічених овець їсть. *Viele Hunde sind des Hasen Tod* - Багато собак - зайцю смерть.

До часткової еквіваленції належать такі еквіваленти де хоча б одна частина прислів'я збігається або де часто зображуються різні картини чи наголошуються інші властивості. Наприклад: *Eine Schwalbe macht noch kein Sommer* - Одна ластівка весни не робить. *Man den Wolf nennt, so kommt er gerennt.* - Про вовка річ, а він навстріч.

Про нульову еквівалентність йдеться коли прислів'я вихідної мови не мають відповідників у мові яка досліджується. В таких випадках їх можуть

виражати шляхом опису. Наприклад: Den Wolf bei den Ohren packen - Битись, як риба об лід. Man muss den Bock nicht zum Gärtner setzen - Замкнув вовка межі вівці.

Опрацьований матеріал нараховують 258 зоонімів української та німецької мови. 40% становлять домашні та свійські тварини, 16% дикі тварини, 22% птахи, 9% комахи, 7% риби, 2% молюски, 2% плазуни та 2% земноводні.

У ході дослідження було виділено 45 ключових слова (назви тварин). Ключове слово, що вживалося в більшості прислів'їв Hund – 13%. Інші назви тварин вживались значно рідше: Esel, Wolf – 6%, Fuchs – 5%.

Щодо відносин еквівалентності то було виділено 77 прислів'їв з абсолютною, 85 прислів'їв з частковою, та 96 з нульовою еквіваленцією. У процентному відношенні результати виглядають наступним чином: абсолютна еквівалентність – 30%, часткова еквівалентність – 33% та нульова еквівалентність – 37%.

Цей факт свідчить про те, що існує певна специфіка лексичної семантики зоонімів. Вона базується на відмінностях в історичному розвитку, культурі, укладі життя, менталітеті, традиціях німецького та українського народів.

Висновки. Найбільшою цінністю в історії інтелектуального розвитку цивілізованої людини є мова. Фразеологічні засоби мови містять у собі велику силу експресії та емоційної наснаги.

Фразеологія більшою мірою, ніж інші пласти мовних одиниць, відображає довготривалий процес розвитку народу, своєрідність його світосприйняття через призму мови та національної культури; фіксує та передає від покоління до покоління культурні настанови та стереотипи, кодує культурну інформацію та акумулює знання як про саму людину, її відношення до навколишнього світу, так і про сам навколишній світ.

Впродовж усього періоду розвитку фразеології як розділу мовознавства її аспекти постійно перебували у центрі уваги вчених-лінгвістів, таких як І. І. Чернишова, В. В. Виноградов, В. Фляйшер, О. О. Потебня, Ш. Баллі,

Ф. Зейлер, Л. Г. Скрипник, Г. М. Удовиченко, М. Д. Городнікова та багато інших.

Неоднозначним є також визначення класифікації фразеологічних одиниць. Найпоширенішою є класифікація, виконана В.В. Виноградовим на семантичній основі. Він виділяє три типи фразеологізмів: фразеологічні зрощення (ідіоми), фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення. Розглядаючи розряди фразеологічних виразів, І. Чернишова виділяє дві основних властивості фразеологічності: присутність у них одиничної сполучуваності компонентного складу та специфічного різновиду семантичного перетворення.

Прислів'я є одним з джерел культурно-національної інтерпретації. Вони мають низку своєрідних жанрових ознак. Однією з найсуттєвіших рис є лаконізм та афористичність. Прислів'я - це короткі народні вислови, які можна використовувати як висловлювання про різні життєві явища і які часто написані ритмічною мовою.

В роботі досліджено зооніми, тобто прислів'я із зоокомпонентом. Вони утворилися внаслідок тривалих спостережень людини за поведінкою та зовнішнім виглядом тварин. Відображення природи, зокрема її тваринного світу, у фразеологічних образах пов'язане з традицією ще дохристиянських часів, коли людина вважала себе частиною природи, а саму природу персоніфікувала, наділила представників рослинного і тваринного світу рисами, притаманними людині. Так, впродовж років у свідомості різних культур і народів сформувались свої стереотипи і уявлення про представників фауни. Звідси і фразеологічні одиниці, до складу яких входять назви тварин, що відображують певні людські риси - чи то працьовитість, чи то вірність, лінощі, хитрість. Зооніми широко представлені в обох мовах та відносяться до одних з найдавніших та найпоширеніших. Вони належать до найпродуктивніших лексем, семантичні структури яких містять найбільшу кількість метафоричних значень, що вживаються для позначення людей. У німецькій мові існують багато прислів'їв із зоокомпонентом, які є результатом спостережень за об'єктивною реальністю культури німецького народу. При їх перекладі основним завданням є

збереження образності прислів'я. Часто для передачі того самого змісту в прислів'ях обох мов використовуються різні тварини: Munter wie ein Fisch im Wasser. - Здоровий як бик; Einen Bärenhunger haben. - Голодний як вовк; Den Wolf bei den Ohren packen. - Битись, як риба об лід.

Результати дослідження мають певне практичне значення та можуть використовуватись у викладанні таких мовознавчих дисциплін як лексикологія та стилістика, а також на практичних заняттях у школі та вищих навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вітренко А.В. Характеристика семантики німецьких та українських прислів'їв про працю / А.В. Вітренко // Вісник маріупольського державного університету. Серія : Філологія. - 2012. - №7. - С.110-115.

2. Жовківський А.М. Мудрість народна - мудрість міжнародна. / А.М. Жовківський, Т.Д. Івасютин та ін. [кер. авт. колективу Ю.І. Макар, відп. ред. В.Т. Сулим]. – Чернівці : Рута, 2004. - 256с.

3. Зубковська М.О. Структура й семантика німецьких прислів'їв і приказок з нумеральним компонентом / М.О. Зубковська // Держава та регіони. Серія : Гуманітарні науки. - 2008. - №2. - С. 35-44.

4. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу німецької мови / Т. Р. Кияк, А. М. Наumenко, О. Д. Огуй. - Вінниця : Нова книга, 2006. - 596 с.

5. Schlaefel M. Lexikologie und Lexikographie. Eine Einführung am Beispiel deutscher Wörterbücher. – Berlin : Erich Schmidt Verlag, 2002. - 200 S.

6. Stepanova M.D., Chernyschova I.I. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. - М., 1986. - 227 S.